



Brüssel, 27. september 2024
(OR. en)

13554/24

ECOFIN 1014
UEM 307
SOC 676
EMPL 457
COMPET 928
ENV 907
EDUC 345
ENER 442
JAI 1373
GENDER 213
JEUN 233
SAN 538

MÄRKUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Alaliste esindajate komitee / nõukogu
Eelmise dok nr:	11707/24
Teema:	NÕUKOGU SOOVITUS, mis käsitleb Leedu majandus-, eelarve-, tööhõive- ja struktuuripoliitikat

Delegatsioonidele edastatakse eespool nimetatud nõukogu soovitusel eelnõu, mille nõukogu on heaks kiitnud ning õiguskeeleekspertid on viimistlenud ja mis põhineb komisjoni soovitusel COM(2024) 615 final.

NÕUKOGU SOOVITUS,

...

mis käsitleb Leedu majandus-, eelarve-, tööhõive- ja struktuuripoliitikat

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 121 lõiget 2 ja artikli 148 lõiget 4,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2024. aasta määrust (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1466/97¹, eriti selle artikli 3 lõiget 3,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni soovitust,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi resolutsioone,

võttes arvesse Euroopa Ülemkogu järeldusi,

võttes arvesse tööhõivekomitee arvamust,

võttes arvesse majandus- ja rahanduskomitee arvamust,

võttes arvesse sotsiaalkaitsekomitee arvamust,

võttes arvesse majanduspoliitika komitee arvamust

¹ ELT L, 2024/1263, 30.4.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj>.

ning arvestades järgmist:

- (1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/241², millega loodi taaste- ja vastupidavusraha (edaspidi „raha“), jõustus 19. veebruaril 2021. Rahastust antakse liikmesriikidele rahalist toetust reformide ja investeringute elluviimiseks ning sellega kaasneb liidu rahastatav fiskaalne impulss. Koosõlas majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta prioriteetidega aitab raha saavutada majanduslikku ja sotsiaalset taastumist ning rakendada kestlikke reforme ja investeringuid, eelkõige reforme ja investeringuid, et edendada rohe- ja digipööret ning muuta liikmesriikide majandus vastupidavamaks. Samuti aitab see tugevdada riigi rahandust ning hoogustada majanduskasvu ja töökohtade loomist keskpikas ja pikas perspektiivis, parandada territoriaalset ühtekuuluvust liidus ja toetada Euroopa sotsiaalõiguste samba jätkuvat rakendamist.
- (2) 27. veebruaril 2023. aastal vastu võetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/435³ (edaspidi „REPowerEU määrus“) eesmärk on järk-järgult kaotada liidu sõltuvus Venemaa fossiilkütuste impordist. See aitaks saavutada energiajulgeolekut ja mitmekesistada liidu energiavarustust ning suurendada samal ajal taastuvate energiaallikate kasutuselevõttu, energiasalvestusvõimsust ja energiatõhusust. Leedu lisas oma riiklikusse taaste- ja vastupidavuskavasse uue REPowerEU peatüki, et rahastada olulisi reforme ja investeringuid, mis aitavad saavutada REPowerEU eesmärke.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusraha (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj>).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. veebruari 2023. aasta määrus (EL) 2023/435, millega muudetakse määrust (EL) 2021/241 riiklike taaste- ja vastupidavuskavade REPowerEU peatükkide osas ning määrusi (EL) nr 1303/2013, (EL) 2021/1060 ja (EL) 2021/1755 ning direktiivi 2003/87/EÜ (ELT L 63, 28.2.2023, lk 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj>).

- (3) Komisjon avaldas 16. märtsil 2023 teatise „ELi pikaajaline konkurentsivõime: pilk 2030. aasta järgsesse aega“, et anda teavet poliitiliste otsuste tegemiseks ja luua raamtingimused majanduskasvu hoogustamiseks. Teatises käsitletakse konkurentsivõimet üheksa vastastikku tugevdava teguri kaudu. Nende tegurite hulka kuuluvad muu hulgas juurdepääs erakapitalile, teadusuuringud ja innovatsioon, haridus ja oskused ning toimiv ühtne turg, mis on esmatähtsad poliitikaprioriteedid reformide ja investeeringute elluviimiseks, et käsitleda praeguseid tootlikkusega seotud probleeme ning suurendada liidu ja selle liikmesriikide pikaajalist konkurentsivõimet. Komisjon avaldas 14. veebruaril 2024 teatise „Ühtse turu ja konkurentsivõime 2024. aasta aruanne“. Kõnealuses teatises on üksikasjalikult kirjeldatud Euroopa ühtse turu tugevaid külgi ja probleeme konkurentsivõime alal ning kajastatud aasta jooksul toimunud muutusi, tuginedes eespool nimetatud üheksale konkurentsivõimet edendavale tegurile.
- (4) Komisjon võttis 21. novembril 2023 vastu 2024. aasta kestliku majanduskasvu analüüsi, mis tähistas majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta (2024) algust. Euroopa Ülemkogu kinnitas 22. märtsil 2024 2024. aasta kohta iga-aastase kestliku majanduskasvu analüüsi prioriteedid, mille keskmes on konkurentsivõimelise kestlikkuse neli mõõdet. Komisjon võttis 21. novembril 2023 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1176/2011 alusel vastu ka 2024. aasta häiremehhanismi aruande⁴, milles ei nimetatud Leedut ühe liikmesriigina, kus võib esineda tasakaalustamatus või kus võib esineda oht selle tekkimiseks ja kelle olukorda tuleb põhjalikult analüüsida. Samal kuupäeval võttis komisjon vastu ka arvamuse Leedu 2024. aasta eelarvekava kohta. Samuti võttis komisjon vastu soovitusel euroala majanduspoliitikat käsitleva nõukogu soovitusel kohta ning ettepaneku 2024. aasta ühise tööhõivearuande kohta, milles analüüsitakse tööhõivesuuniste ja Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete rakendamist. Nõukogu võttis 12. aprillil 2024 vastu soovitusel euroala majanduspoliitika kohta⁵ (edaspidi „2024. aasta euroala käsitlev soovitus“) ja 11. märtsil 2024 ühise tööhõivearuande.

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. novembri 2011. aasta määrus (EL) nr 1176/2011 makromajandusliku tasakaalustamatuse ennetamise ja korrigeerimise kohta (ELT L 306, 23.11.2011, lk 25, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1176/oj>).

⁵ Nõukogu 12. aprilli 2024. aasta soovitusel euroala majanduspoliitika kohta (ELT C, C/2024/2807, 23.4.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/2807/oj>).

(5) 30. aprillil 2024 jõustus liidu uus majanduse juhtimise raamistik. Raamistik hõlmab uut määrust (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelvalve kohta, muudetud nõukogu määrust (EÜ) nr 1467/97⁶ ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta ning muudetud nõukogu direktiivi 2011/85/EL⁷ liikmesriikide eelarveraamistiku nõuete kohta. Uue majanduse juhtimise raamistiku eesmärk on edendada reformide ja investeeringute kaudu usaldusväärset ja jätkusuutlikku riigi rahandust, kestlikku ja kaasavat majanduskasvu ning vastupanuvõimet ning vältida valitsemissektori ülemäärast eelarvepuudujääki. Uue majanduse juhtimise raamistikuga edendatakse ka riikide isevastutust ja keskendutakse rohkem keskpikale perspektiivile koos nõuete tõhusama ja sidusama täitmise tagamisega. Iga liikmesriik peab esitama nõukogule ja komisjonile riikliku keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava. Riiklikud keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavad sisaldavad liikmesriigi eelarve-, reformi- ja investeerimiskohustusi ning hõlmavad riigisisese seadusandliku tsükli pikkusest sõltuvalt nelja- või viieaastast planeerimisperioodi. Riiklikes keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavades esitatud netokulude⁸ kava peab olema kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 nõuetega, sealhulgas nõudega hoida valitsemissektori võlg usutavas langustrendis või viia see usutavasse langustrendi kohandamisperioodi lõpuks või hoida see mõistlikul tasemel allpool 60 % sisemajanduse koguproduktist (SKP) ning viia valitsemissektori eelarve puudujääk keskpika perioodi jooksul alla aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst ja/või hoida see allpool kõnealust kontrollväärtust. Kohandamisperioodi võib pikendada kuni kolme aasta võrra, kui liikmesriik võtab kohustuse teha asjakohased reformid ja investeeringud vastavalt määruses (EL) 2024/1263 sätestatud kriteeriumidele. Selleks et toetada kõnealuste riiklike keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavade koostamist, avaldas komisjon 21. juunil 2024 suunised teabe kohta, mille liikmesriigid peavad esitama oma riiklikes keskpika perioodi eelarve- ja

⁶ Nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrus (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta (EÜT L 209, 2.8.1997, lk 6, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/1997/1467/oj>).

⁷ Nõukogu 8. novembri 2011. aasta direktiiv 2011/85/EL liikmesriikide eelarveraamistiku nõuete kohta (ELT L 306, 23.11.2011, lk 41, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2011/85/oj>).

⁸ Netokulu, nagu on määratletud määruse (EL) 2024/1263 artikli 2 punktis 2. Netokulu – valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud i) intressikulud, ii) kaalutusõigusel põhinevad tulumeetmed, iii) liidu programmidega seotud kulud, mis kaetakse täielikult liidu vahenditest saadava tuluga, iv) riikide kulud liidu rahastatavate programmide kaasrahastamiseks, v) töötuskindlustushüvitiste kulude tsüklilised elemendid ning vi) ühekordsed ja muud ajutised meetmed.

struktuurikavades ning iga-aastastes eduaruannetes. Koosõlas määruse (EL) 2024/1263 artiklitega 5 ja 36 edastas komisjon liikmesriikidele kohaldataval juhul võrdlustrajektorid ja tehnilise teabe. Liikmesriigid peavad esitama oma riikliku keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava 20. septembriks 2024, välja arvatud juhul, kui liikmesriik ja komisjon lepivad kokku tähtaja pikendamises mõistliku aja võrra. Koosõlas oma riigisisese õigusraamistikuga võivad liikmesriigid arutada oma keskpika perioodi kavade projekte oma parlamentidega, paluda sõltumatutel eelarveasutustel esitada arvamuse ning konsulteerida sotsiaalpartnerite ja muude riiklike sidusrühmadega.

- (6) 2024. aastal jätkub majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta areng koosõlas rahastu rakendamisega. Taaste- ja vastupidavuskavade täielik rakendamine on jätkuvalt oluline Euroopa poolaasta poliitiliste prioriteetide elluviimiseks, kuna kavad aitavad tulemuslikult käsitleda kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on viimastel aastatel esitatud asjakohastes riigipõhistes soovitustes esile toodud. 2019., 2020., 2022. ja 2023. aasta riigipõhised soovitused on jätkuvalt sama asjakohased taaste- ja vastupidavuskavade puhul, mis on läbi vaadatud või mida on ajakohastatud või muudetud vastavalt määruse (EL) 2021/241 artiklitele 14, 18 ja 21.

- (7) Leedu esitas 14. mail 2021 vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 18 lõikele 1 komisjonile oma riikliku taaste- ja vastupidavuskava. Komisjon hindas määruse (EL) 2021/241 artikli 19 kohaselt taaste- ja vastupidavuskava asjakohasust, tulemuslikkust, tõhusust ja sidusust kooskõlas kõnealuse määruse V lisas esitatud hindamissuunistega. Nõukogu võttis 28. juulil 2021 vastu Leedu taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmist käsitleva rakendusotsuse⁹, mida muudeti 9. novembril 2023 vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 18 lõikele 2, et ajakohastada tagastamatu rahalise toetuse maksimaalset summat ja lisada REPowerEU peatükk¹⁰. Osamaksete tegemine sõltub määruse (EL) 2021/241 artikli 24 lõike 5 kohaselt tehtud komisjoni otsusest selle kohta, et Leedu on rahuldavalt täitnud nõukogu rakendusotsuses sätestatud asjakohased eesmärgid ja sihid. Rahuldav täitmine eeldab, et varem saavutatud eesmäärke ja sihte ei ole tagasi pööratud.
- (8) Komisjon avaldas 19. juunil 2024 Leedu kohta 2024. aasta riigiaruande. Selles hinnati Leedu edusamme nõukogu poolt aastatel 2019–2023 vastu võetud asjaomaste riigipõhiste soovitude järgimisel ning tehti kokkuvõtte sellest, kuidas Leedu on taaste- ja vastupidavuskava rakendanud. Selle analüüsi põhjal tehti riigiaruandes kindlaks puudused seoses probleemidega, mida taaste- ja vastupidavuskavas ei käsitleta või käsitletakse ainult osaliselt, ning uute ja esilekerkivate probleemidega. Samuti hinnati Leedu edusamme Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel ning liidu peamiste tööhõive, oskuste ja vaesuse vähendamise eesmärkide ning ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisel.
- (9) Vastavalt Eurostati kinnitatud andmetele suurenes Leedu valitsemissektori eelarve puudujääk 0,6 %-lt SKPst 2022. aastal 0,8 %-le SKPst 2023. aastal, samal ajal kui valitsemissektori võlg suurenes 38,1 %-lt SKPst 2022. aasta lõpus 38,3 %-le SKPst 2023. aasta lõpus.

⁹ ST 10477/21 INIT, ST 10477/21 ADD 1.

¹⁰ Nõukogu 9. novembri 2023. aasta rakendusotsus, millega muudetakse 28. juuli 2021. aasta rakendusotsust, millega kiidetakse heaks Leedu taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnang (ST 14637/23 INIT, ST 14637/23 ADD 1).

(10) Nõukogu soovitas 12. juulil 2022¹¹ Leedul võtta meetmeid, tagamaks 2023. aastal, et riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude kasv on kooskõlas üldiselt neutraalse eelarvepoliitikaga¹², võttes arvesse jätkuvat ajutist ja sihipärast toetust leibkondadele ja ettevõtetele, kes on energiahindade tõusu suhtes kõige haavatavamad, ja Ukrainast põgenevatele inimestele. Leedul soovitati olla valmis kohandama jooksvaid kulutusi vastavalt muutuvale olukorrale. Samuti soovitati Leedul suurendada avaliku sektori investeeringuid rohe- ja digipöördesse ning energiajulgeolekusse, võttes arvesse algatust „REPowerEU“, sealhulgas kasutades rahastut ning muid liidu vahendeid. Komisjoni hinnangul oli eelarvepoliitika 2023. aastal kiire inflatsiooni tingimustes ekspansiivne¹³ (0,6 % SKPst). Riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude kasv (ilma kaalutusõigusel põhinevate tulumeetmeteta) andis 2023. aastal eelarvepoliitikasse üldiselt neutraalse panuse -0,2 % SKPst. See hõlmab ka Ukraina põgenikele ajutise kaitse pakkumise kulude suurendamist 0,1 % SKPst. Riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude kasv 2023. aastal oli kooskõlas nõukogu 12. juuli 2022. aasta soovitusega. Riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude üldiselt neutraalne panus on tingitud energiahindade tõusu tõttu leibkondade ja ettevõtete toetamiseks võetud (suunatud ja üldiste) toetusmeetmete kulude vähendamisest (0,9 protsendipunkti). Riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude kasv (ilma kaalutusõigusel põhinevate tulumeetmeteta) on tingitud peamiselt avaliku sektori palkadest, sotsiaaltoetustest ja pensionidest. Rahastu toetustest ja muudest liidu vahenditest rahastatud kulud moodustasid 2023. aastal 1,2 % SKPst. Riiklikult rahastatavad investeeringud moodustasid 2023. aastal 3,5 % SKPst, mis on 0,9 protsendipunkti rohkem kui 2022. aastal. Leedu rahastas täiendavaid investeeringuid rahastust ning muudest liidu vahenditest. Leedu rahastas avaliku sektori investeeringuid

¹¹ Nõukogu 12. juuli 2022. aasta soovitus, milles käsitletakse Leedu 2022. aasta riikliku reformikava ja esitatakse nõukogu arvamus Leedu 2022. aasta stabiilsusprogrammi kohta (ELT C 334, 1.9.2022, lk 120).

¹² Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt on Leedu keskpika perioodi potentsiaalne SKP kasv, mida kasutatakse eelarvepoliitika mõõtmiseks, 2023. aastal nominaalväärtuses 10,5 %, tuginedes kümne aasta keskmisele potentsiaalsele reaalkasvu määrale ja 2023. aasta SKP deflaatorile.

¹³ Eelarvepoliitika on siinjuures määratletud kui valitsemissektori eelarvepositsiooni aastase muutuse näitaja. Selle eesmärk on hinnata nii riiklikult kui ka liidu eelarvest rahastatavast eelarvepoliitikast tulenevat majanduslikku impulssi. Eelarvepoliitikat mõõdetakse vahena i) keskpika perioodi potentsiaalse majanduskasvu ja ii) esmaste kulude muutuse vahel, millest on maha arvatud kaalutusõigusel põhinevad tulumeetmed (välja arvatud COVID-19 kriisiga seotud ajutised erakorralised meetmed) ning mis hõlmab rahastu tagastamatu toetuse ja muude liidu vahenditega rahastatavaid kulusid.

rohe- ja digipöördesse ning energiajulgeolekusse, näiteks Leedu elektrisüsteemi julgeoleku ja stabiilsuse tagamiseks nelja energiasalvestusüksuse rajamisse. Neid avaliku sektori investeeringuid rahastatakse osaliselt rahastust ning muudest liidu vahenditest.

- (11) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt kasvab reaalne SKP 2024. aastal 2,0 % ja 2025. aastal 2,9 % ning tarbijahindade harmoneeritud indeksiga (THHI) mõõdetud inflatsioon on 2024. aastal 1,9 % ja 2025. aastal 1,8 %.
- (12) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt on valitsemissektori eelarve puudujääk 2024. aastal 1,8 % SKPst, samas kui valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks 2024. aasta lõpuks suurenema 38,9 %-le. Eelarvepuudujäägi suurenemine 2024. aastal kajastab kulude suurenemist, mida tulude suurenemine täielikult ei kompenseerinud. Kulutused suurenevad pensionide ja sotsiaaltoetuste indekseerimise, avaliku sektori palkade suurenemise, valitsuse makstavate jooksvate siirete ja intressikulude tõttu. Avaliku sektori palgad suurenevad prognooside kohaselt sama kiires tempos kui erasektori palgad, et säiliks avaliku sektori konkurentsivõime tööandjana. Komisjoni prognooside kohaselt on eelarvepoliitika 2024. aastal ekspansiivne (-1,6 % SKPst).
- (13) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt rahastatakse 2024. aastal rahastu tagastamatust toetusest kulusid mahus 0,8 % SKPst (2023. aastal 0,3 % SKPst). Rahastu toetustest rahastatavad kulutused võimaldavad teha kvaliteetseid investeeringuid ja viia ellu tootlikkust suurendavaid reforme, ilma et see mõjutaks otseselt Leedu valitsemissektori eelarvepositsiooni ja võlga. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt rahastatakse 2024. aastal rahastu laenudest kulusid mahus 0,5 % SKPst (2023. aastal 0,0 % SKPst).

- (14) Nõukogu soovitas¹⁴ 14. juulil 2023 Leedul säilitada 2024. aastal usaldusväärne eelarvepositsioon. Liikmesriikidel paluti 2023. aasta eelarve täitmisel ja 2024. aasta eelarvekava koostamisel võtta arvesse, et komisjon teeb 2023. aasta eelarve täitmise andmete põhjal nõukogule ettepaneku algatada ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlused. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt on Leedu struktuurne eelarvepositsioon 2024. aastal -0,8 % SKPst (2023. aastal 0,1 % SKPst), st jääb jätkuvalt riigi keskpika perioodi eelarve-eesmärgi lähedale, milleks on struktuurne eelarvepositsioon -1,0 % SKPst. See on kooskõlas nõukogu soovitusel.
- (15) Nõukogu soovitas ka Leedul võtta meetmeid, et kaotada kehtivad energiatoetusmeetmed võimalikult kiiresti 2023. ja 2024. aastal. Nõukogu soovitas, et kui energiahindade uue tõusu tõttu on vaja uusi või jätkuvald toetusmeetmeid, tuleb Leedul tagada, et sellised toetusmeetmed on suunatud haavatavate leibkondade ja ettevõtete kaitsmisele, on eelarve seisukohast vastuvõetava maksumusega ning säilitavad stiimulid energiasäästuks. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt peaks erakorralistest energiatoetusmeetmetest tulenev eelarve netokulu¹⁵ olema 2023. aastal 0,3 % SKPst, 2024. aastal väiksem kui 0,1 % ja 2025. aastal 0,0 % SKPst. Eelkõige jääb 2024. aastal kehtima leibkondadele kütte ja sooja vee pealt arvatud käibemaksu hüvitamine. Erakorralised energiatoetusmeetmed 2023. ja 2024. aastal kaotati, mis on kooskõlas nõukogu soovitusel.

¹⁴ Nõukogu 14. juuli 2023. aasta soovitus, milles käsitletakse Leedu 2023. aasta riiklikku reformikava ja esitatakse nõukogu arvamus Leedu 2023. aasta stabiilsusprogrammi kohta (ELT C 312, 1.9.2023, lk 135).

¹⁵ See arv esindab kõnealuste meetmete aastaseid eelarvekuluseid, sealhulgas tuluseid ja kuluseid, millest on vajaduse korral maha arvatud energiatarnijate juhusliku kasumi maksustamisest saadud tulud.

- (16) Lisaks soovitas nõukogu Leedul säilitada riiklikult rahastatavad avaliku sektori investeeringud ning tagada rahastust antavate toetuste ja muude liidu vahendite tulemuslik kasutuselevõtt, eelkõige rohe- ja digipöörde edendamiseks. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt peaksid riiklikult rahastatavad avaliku sektori investeeringud vähenema 3,5 %-lt SKPst 2023. aastal 3,3 %ni SKPst 2024. aastal. See on tingitud 2023. aastal taristusse, sealhulgas kaitsesse ja julgeolekusse tehtud erakordselt suurtest investeeringutest. Riiklikult rahastatavad avaliku sektori investeeringud olid aga ajavahemikul 2019–2022 keskmiselt 2,8 % SKPst. Neid täiendavaid tegureid arvesse võttes hinnatakse, et avaliku sektori investeeringud 2024. aastal on kooskõlas sellega, mida nõukogu soovitas. Samal ajal prognoositakse, et liidu vahenditest, sealhulgas rahastu toetustest, rahastatavad avaliku sektori kulud peaksid suurenema 1,2 %-lt SKPst 2023. aastal 1,8 %-le SKPst 2024. aastal.
- (17) Prognoosi koostamise ajal teada olevate poliitikameetmete põhjal ja eeldusel, et poliitikat ei muudeta, hinnatakse komisjoni 2024. aasta kevadprognoosis, et valitsemissektori eelarve puudujääk on 2025. aastal 2,2 % SKPst. Eelarvepuudujäägi suurenemine 2025. aastal kajastab peamiselt suurenevaid sotsiaalkulutusi, mille põhjus on pensionide ja sotsiaaltoetuste indekseerimine, samas kui tulude suhe SKPsse jääb prognooside kohaselt samaks. Sotsiaalmaksetest ja kaudsetest maksudest saadava tulu prognoositud suurenemist tasakaalustab äriühingu tulumaksust saadava tulu vähenemine, mille põhjus on praegu pankadelt nõutava ajutise solidaarsuspanuse¹⁶ järkjärguline kaotamine, ning intressitulu prognoositud vähenemine, sest valitsusel on kavas vähendada oma sularahahoiust keskpangas. Valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks suureneva eelarvepuudujäägi tõttu suurenema 2025. aasta lõpus 41,6 %-le.

¹⁶ Leedu parlament pikendas 18. juunil 2024 ajutist solidaarsuspanust aasta võrra, s.o kuni 2025. aasta lõpuni. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoos seda planeeritavat lisatulu (umbes 0,1 % SKPst) ei kajasta.

- (18) Leedu maksutulu suhe SKPsse suurenes 2023. aastal, kuid on märkimisväärselt alla liidu keskmise. See piirab tervishoiule, sotsiaalkaitsele ja üldistele avalikele teenustele tehtavate riiklike kulutuste rahastamist. 2022. aastal oli omandimaksudest (mis on ühed majanduskasvu kõige vähem kahjustavad maksud) saadav tulu üksnes 0,3 % SKPst, mis on ligikaudu seitse korda väiksem kui liidu keskmine. Leedus oli kogutud kapitalimaksu suhe SKPsse alla poole liidu keskmisest ja transpordimaksud olid ühed väikseimad liidus, kusjuures Leedu on üks vähestest liikmesriikidest, kellel puudub iga-aastane automaks. Avaliku sektori kulutused sotsiaalkaitsele suurenesid 2023. aastal, kuid on endiselt märkimisväärselt alla liidu keskmise. See on toonud kaasa sotsiaaltoetuste suhteliselt madala taseme ja piiratud katvuse, kusjuures vanaduspensionid on palgatuluga¹⁷ võrreldes liidu väikseimate seas. Kulutused üldistele avalikele teenustele on eriti väikesed, saades protsendina SKPst liidu keskmisest rohkem kui poole võrra vähem rahastust. Tervishoiu ebapiisava rahastamise tõttu on rahuldamata vajadus arstiabi järele suur, eelkõige madala sissetulekuga inimeste puhul, omaosaluskulud suured ning tervishoiutöötajatele ei suudeta pakkuda konkurentsivõimelist palka ja tingimusi.
- (19) Vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 19 lõike 3 punktile b ja V lisa kriteeriumile 2.2 sisaldab taaste- ja vastupidavuskava ulatuslikke üksteist vastastikku tugevdavaid reforme ja investeringuid, mis tuleb rakendada 2026. aastaks. Need reformid ja investeringud peaksid aitama tulemuslikult käsitleda kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on kindlaks tehtud asjakohastes riigipõhistes soovitusetes. Järele jäänud lühikese aja jooksul on oluline kiiresti jätkata taaste- ja vastupidavuskava, sealhulgas REPowerEU peatüki tulemuslikku rakendamist, et suurendada Leedu pikaajalist konkurentsivõimet rohe- ja digipöörde kaudu, tagades samal ajal sotsiaalse õigluse. Taaste- ja vastupidavuskavast tulenevate kohustuste täitmiseks 2026. aasta augustiks on oluline, et Leedu tegeleks vastavate probleemidega ja jätkaks reformide, eelkõige maksureformi ja investeringute rakendamist. Jätkuvalt on oluline süstemaatiliselt kaasata kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi, sotsiaalpartnereid, kodanikuühiskonda ja muid asjaomaseid sidusrühmi, et tagada laialdane isevastutus taaste- ja vastupidavuskava eduka rakendamise eest.

¹⁷ Leedu vanaduspensionid on maksuvabad ning sotsiaalmakseid ei tehta. Võrreldakse netovanaduspensione ja brutopalgatulu.

- (20) Ühtekuuluvuspoliitika fondide vahhindamise osana vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060¹⁸ artiklile 18 peab Leedu 2025. aasta märtsiks läbi vaatama kõik Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF), Euroopa Sotsiaalfond+-ist (ESF+), Ühtekuuluvusfondist ja Õiglase Ülemineku Fondist (JTF) toetatavad programmid, võttes muu hulgas arvesse 2024. aasta riigipõhistes soovitusetes ning riiklikus energia- ja kliimakavas kindlaks tehtud probleeme. Läbivaatamise tulemuste alusel eraldatakse lõplikult iga programmiga ette nähtud liidu rahastus. Kuigi Leedu on teinud edusamme ühtekuuluvuspoliitika programmide ja Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel, on endiselt probleeme ning pealinnapiirkonna ja ülejäänud Leedu vahel püsivad märkimisväärsed piirkondlikud erinevused majandustegevuses, investeerimises ja sotsiaalsetes indikaatorites. Esmatähtis on kiirendada ühtekuuluvuspoliitika programmide rakendamist. Programmidega ettenähtud prioriteedid on endiselt asjakohased. Oluline on jätkata piirkondlike erinevuste vähendamist, keskendudes mahajäänud piirkondadele. Samuti tuleb jätkata hariduse (sealhulgas Euroopa lastegarantii rakendamine) ning sotsiaal- ja tervishoiuteenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamist. Leedu võiks kasutada ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2024/795¹⁹ loodud Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvormi algatust, et toetada tööstuse ümberkujundamist suure lisandväärtusega digitaalsete ja süvatehnoloogia uuenduste, aga ka puhta ja ressursitõhusa tehnoloogia, muu hulgas kaitseotstarbeliste ja kahesuguse kasutusega toodete arendamise ja tootmise kaudu.
- (21) Lisaks taaste- ja vastupidavuskava ning muude liidu vahendite raames käsitletud majanduslikele ja sotsiaalsetele probleemidele seisab Leedu silmitsi veel mitme probleemiga, mis on seotud tervishoiu- ja pensionisüsteemide, konkurentsivõime ja avalike teenustega, aga ka keskkonnaga ja ressursside majandamisega.

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.6.2021, lk 159, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj>).

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. veebruari 2024. aasta määrus (EL) 2024/795, millega luuakse Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvorm (STEP) ja muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ ning määrusi (EL) 2021/1058, (EL) 2021/1056, (EL) 2021/1057, (EL) nr 1303/2013, (EL) nr 223/2014, (EL) 2021/1060, (EL) 2021/523, (EL) 2021/695, (EL) 2021/697 ja (EL) 2021/241 (ELT L, 2024/795, 29.2.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/795/oj>).

- (22) Leedus on ennetus-, varajase diagnostika ja esmatasandi tervishoiuteenuste valik piiratud ning esmatasandi tervishoiu meeskondades puuduvad asjakohase pädevusega töötajad. Seetõttu on ennetatava ja välditava suremuse tase Leedus endiselt kõrge. Selle põhjused on puudused ennetusmeetmetes, tervishoiu sõeluuringutes ja ravi osutamises, aga ka riskikäitumine. Tervishoiukulutused on jätkuvalt ühed liidu väikseimad (2021. aastal rahastati neist vaid 68,6 % avaliku sektori vahenditest). Leedu on hakanud võtma seadusandlikke meetmeid ja tegema investeeringuid esmatasandi ja ennetava tervishoiu parandamiseks, kuid tulemused ei ole veel realiseerunud.

(23) Kuigi sotsiaaltoetused ja vanaduspensionid on viimastel aastatel keskmiselt suurenenud, on maksu- ja hüvitissüsteemi suutlikkus leevendada vaesust (20,9 %, liidus 16,5 %) ja sissetulekute ebavõrdsust (sissetulekukvintilide suhte kordaja 6,39, liidus 4,74) Leedus endiselt ebapiisav. Vanaduspensioni piisavus võrreldes pensionieelse sissetulekuga on halvenenud ja on endiselt kriitiliselt madal. 2022. aastal moodustas eakate (65-aastaste või vanemate) mediaannetosissetulek²⁰ 65 % pensionieelsest mediaannetosissetulekust, mis on 15 protsendipunkti alla liidu keskmise. Lõhe pensionieelse ja -järgse mediaannetosissetuleku vahel on alates 2014. aastast suurenenud. Vanaduspensionide koguasendusmäär²¹, mis väljendab pensionide suurust osakaaluna pensionieelses brutosissetulekus, oli 2022. aastal liidu madalaim. Kuigi riiklikust sotsiaalkindlustusfondist makstav keskmine pension on märkimisväärselt suurenenud (277 eurolt 2017. aastal 539 eurole 2023. aastal), jääb see siiski allapoole vaesuspiiri (564 eurot 2023. aastal). Pensionide üldine ebapiisavus suurendab eakate vaesust. 2022. aastal oli eakate vaesusrisk üks suurimaid liidus (Leedus 39,5 %, liidus 17,3 %). Vaatamata viimastel aastatel tehtud edusammudele on energiaostuvõimetus endiselt üks liidu suuremaid. Nende probleemide lahendamine aitaks ka toetada ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist kooskõlas komisjoni talituste teise etapi riigianalüüsiga, mis põhineb sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetel, mille katseprojekt toimus 2024. aastal. Kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 artikli 3 lõike 3 punktiga b hõlmab Euroopa poolaasta komisjoni poolt tehtavat järelevalvet tööhõivesuuniste rakendamise üle, muu hulgas sotsiaalset lähenemist ohustavate riskide kindlakstegemise raamistiku kaudu.

²⁰ 55–64aastaste mediaannetosissetulek.

²¹ Määratluse kohaselt väljendab see näitaja 65–74aastaste inimeste individuaalse mediaanbrutopensioni ja 50–59aastaste inimeste individuaalse mediaanbrutosissetuleku suhet (välja on arvatud muud sotsiaaltoetused).

- (24) Leedus püsivad piirkondlikud erinevused, mida süvendab negatiivne demograafiline areng. Leedus on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohu puhul lõhe linna- ja maapiirkondade vahel märkimisväärselt suurem liidu keskmisest (10,7 protsendipunkti võrreldes 0,4 protsendipunktiga 2022. aastal, arvatuna elanikkonna osakaalu erinevusena). Väiksemate ja äärealade omavalitsuste jaoks on üha raskem pakkuda tõhusat juurdepääsu kvaliteetsetele tervishoiuteenustele, haridusele, sotsiaalteenustele, transpordile, energiale, veevarustusele ja muudele avalikele teenustele ning kiirendada majandusarengut. Omavalitsused ei tee koostööd, et koondada eksperditeadmisi ja investeringuid, et avalike teenuste osutamine oleks tõhusam ja nende mõju suurem. Killustatud ja ebahühtlaselt arendatud ühistranspordisüsteem ning sisemise ühendatuse ja ühendvedude²², teekonna planeerimise ja muude põhiliste reisijateveoteenuste puudumine takistab juurdepääsu töökohtadele ja avalikele teenustele, eriti äärealadel ja maapiirkondades, ning see suurendab piirkondlikke erinevusi. Leedus on liidu kõige vähem arenenud ja vähem kasutatav ühistranspordivõrk, kus ainult 5,3 % reisijateveost toimub ühistranspordiga, sealhulgas 0,9 % rongiga. Leedul on palju võimalusi parandada oma ühistranspordisüsteemi koordineerimist nii piirkondlikul kui ka kesktasandil.
- (25) Leedus on tootlikkuse kasv olnud piiratud, mille osaline põhjus on oskuste mittevastavus nõudlusele. Kolmanda taseme hariduse omandanute määr on küll üks kõrgemaid, kuid kvalifitseeritud töötajate nappus on suur takistus pikaajalistele investeringutele 72 % Leedu ettevõtetes, samal ajal leiab ainult 47 % kõrgkooli lõpetanutest töö, mis vastab nende haridustasemele. Sotsiaalpartnerite kaasamine õppeprogrammide väljatöötamisse ja kõrgharidusprogrammide kvaliteedikontrolli on endiselt kehv. Kõrgharidusasutuste võrgustikku ei ole kohandatud üliõpilaste arvu vähenemisega ja see seisab silmitsi täiendava survega, kui sel aastal jõustub uus üliõpilaste vastuvõtusüsteem. Kuigi Leedu on kavandanud mitu kõrgharidusasutuste ümberkorraldamise projekti, on vaja teha täiendavaid jõupingutusi, et suurendada kõrgharidusvõrgustiku tõhusust ja vähendada teadussüsteemi killustatust.

²² Vedu uksest ukseni, milleks kasutatakse integreeritud viisil vähemalt kahte eri transpordiliiki.

- (26) Leedu jääb liidu keskmisest maha erinevate innovatsiooninäitajate poolest, nagu teadusuuringute ja innovatsiooni intensiivsus, avaliku ja erasektori partnerlused ning erasektori investeeringud teadusuuringutesse ja innovatsiooni. Avaliku sektori kulutused teadusuuringutele ja innovatsioonile moodustasid 2022. aastal 0,53 % SKPst, mis on madalaim tase alates 2007. aastast. Keerukad normid piiravad akadeemiliste ringkondade ja ettevõtjate juurdepääsu teadusuuringute ja innovatsiooni toetusmeetmetele, mida pakub avalik sektor. Erasektori investeeringud teadusuuringutesse ja innovatsiooni on viimastel aastatel seiskunud ja on kolm korda väiksemad kui liidu keskmine. Seda olukorda raskendab piiratud juurdepääs rahastamisele, mis takistab uuenduslike ettevõtete kasvu ning eelkõige puudutab see väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid, kellele on kättesaadavad piiratud alternatiivsed rahastamisallikad.
- (27) Leedu majandus ja eelkõige tema tööstus kasutab liidu keskmisega võrreldes materiaalseid ressursse rikkuse tootmiseks märkimisväärselt ebatõhusamalt. Loodusvarade tootlikkus on püsinud alates 2018. aastast pidevalt alla liidu keskmise ning Leedu materjalijalajalg on seetõttu suurem. Leedus oli materjali ringkasutuse määr 2022. aastal kolm korda madalam liidu keskmisest (4,1 % võrreldes 11,5 %ga) ja alates 2018. aastast ei ole olukord paranenud. See tähendab, et ligikaudu 96 % kõigist materjalidest ei liigu Leedus taaskasutusse, mis näitab tohutut arenguruumi selleni, et parandada jäätmete killustunud sortimis- ja ringlussevõtusüsteemi ning edendada teiseste materjalide kasutamist väärtuse loomiseks. Lisaks on (pindala järgi) kolm neljandikku Leedu hoonefondist ehitatud enne 1992. aastat, mistõttu on energiatõhusus väike ning energiatarbimine (ja energiaostuvõimetus) suur. Loodusvarade tootlikkuse suurendamine võib vähendada sõltuvust volatiilsetest tooraineturgudest ja tootmiskulusid ning seega suurendada konkurentsivõimet tänu tõhususe suurenemisele, aidates samal ajal minimeerida negatiivset mõju keskkonnale. Samal ajal on kahel kolmandikul liidu õigusaktidega kaitstud elupaikadest ebasoodne kaitsestaatus ning ainult poolte pinnaveekogude ökoloogiline seisund on hea. Leedus on põllumajandusmaastike bioloogiline mitmekesisus märkimisväärselt vähenenud. Seda näitab põllumajandusmaa linnupopulatsiooni vähenemine peaaegu poole võrra aastatel 2000–2020. Lisaks on põllumajandussektor Leedus suuruselt teine kasvuhoonegaaside tekitaja ning alates 2005. aastast on selle heitkogused suurenenud. Kokkuvõttes oli keskkonnainvesteeringute puudujääk Leedus aastatel 2014–2020 hinnanguliselt 2,2 % SKPst, mis on kõvasti üle liidu keskmise (0,8 %). Seega on veel ruumi põllumajandustavade edasiseks vastavusseviimiseks keskkonnaeesmärkidega.

- (28) Pidades silmas euroala liikmesriikide majanduste tihedat seotust ning nende ühist panust majandus- ja rahaliidu toimimisse, soovitas nõukogu 2024. aastal euroala liikmesriikidel võtta meetmeid, sealhulgas oma taaste- ja vastupidavuskavade kaudu, et rakendada 2024. aasta euroala soovitusi. Leedu puhul aitavad soovitusel 1, 2, 3 ja 4 rakendada esimest, teist, kolmandat ja neljandat 2024. aasta euroala käsitlevat soovitusi,

SOOVITAB Leedul võtta 2024. ja 2025. aastal järgmisi meetmeid.

1. Esitada õigel ajal keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava. Piirata kooskõlas reformitud stabiilsuse ja kasvu pakti nõuetega netokulude²³ kasvu 2025. aastal määrani, mis on kooskõlas muu hulgas valitsemissektori eelarve puudujäägi hoidmisega allpool aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst ja valitsemissektori võla hoidmisega mõistlikul tasemel keskpikas perspektiivis. Rahastada piisavalt tervishoidu, sotsiaalkaitset ja üldiseid avalikke teenuseid.
2. Tegeleda asjaomaste probleemidega, et võimaldada taaste- ja vastupidavuskava, sealhulgas REPowerEU peatüki kiire ja tulemusliku rakendamise jätkamist, tagades reformide ja investeeringute lõpuleviimise 2026. aasta augustiks. Kiirendada ühtekuuluvuspoliitika programmide rakendamist. Jätkata kõnealuste programmide vahehindamise raames keskendumist kokkulepitud prioriteetidele ja võtta samal ajal arvesse võimalusi, mida pakub Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvorm konkurentsivõime parandamiseks.
3. Parandada tervisenäitajaid ja tervishoiusüsteemi vastupanuvõimet, tugevdades esmatasandi arstiabi ja laiendades ennetavat ravi. Suurendada vanaduspensionide piisavust, säilitades samal ajal pensionisüsteemi jätkusuutlikkuse. Vähendada piirkondlikke erinevusi, edendades kohalike omavalitsuste vahelist koostööd avalikele teenustele, sealhulgas ühistranspordile, juurdepääsu parandamisel.

²³ Vastavalt määruse (EL) 2024/1263 artikli 2 punktile 2 on netokulud valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud intressikulud, kaalutusõigusel põhinevad tulumeetmed, liidu programmidega seotud kulud, mis kaetakse täielikult liidu vahenditest saadava tuluga, riikide kulud liidu rahastatavate programmide kaasrahastamiseks, töötuskindlustushüvitiste kulude tsüklilised elemendid ning ühekordsed ja muud ajutised meetmed.

4. Vähendada oskuste nõudlusele mittevastavust, parandades kõrghariduse vastavust tööturu vajadustele. Hõlbustada erasektori investeeringuid teadusuuringutesse ja innovatsiooni. Suurendada loodusvarade tootlikkust, et liikuda ringmajanduse suunas.

Brüssel,

Nõukogu nimel

eesistuja
